

Uvodna reč

U ime ljubavi medju ljudima...

U broju 368 (za oktobar 1985) emigrantskog časopisa "Naša reč", str. 2-3, objavio sam članak "Žrtve rata" u kome sam prikazao knjigu Bogoljuba Kočovića *Žrtve Drugog svetskog rata u Jugoslaviji* (Izdanje "Našeg dela", London, 1985. godine).

Kočović se čudio da se uopšte ne zna odakle je potekla zvanična cifra od 1,700.000 žrtava kojom je vlada komunističke Jugoslavije operisala na pregovorima o miru i reparacijama. To me je podstaklo da opišem proračun o demografskom gubitku stanovništva Jugoslavije za vreme rata 1941-1945, koji sam kao službenik Statističkog ureda Jugoslavije uradio po nalogu direktora tog Ureda "za potrebe druga Kardelja" marta 1947 godine. Ja sam procenio taj gubitak (umrlih, nerodjenih, pobijenih i nestalih na bilo koji način) na 1,700.000 stanovnika. Nisam ulazio ni u kakvu procenu broja pobijenih, jer je to bilo praktično nemoguće učiniti. Međutim, uskoro se u govorima tadašnjih političkih rukovodioca taj broj navodio kao broj žrtava rata, to jest pobijenog stanovništva. I zato sam izrazio mišljenje da je moj proračun, u izvesnom smislu, kriv za tu grešku, makar samo kao inspiracija cifre od 1,700.000.

Objašnjavajući teškoće proračuna koji sam izvršio, ja sam između ostaloga napisao i sledeće:

"Za predratnu Jugoslaviju postojala su samo dva popisa, 1921. i 1931. godine. Statistički to se svodi skoro ni na šta. Otvoreno je takodje bilo pitanje aktuelnog broja stanovništva 1945. godine; na sreću, bilo je nekih kakvih-takvih uzoraka. Nije mi ostalo ništa drugo već da koristim izvanredne statistike susednih zemalja za zadnjih 80 godina (na primer austrijskih za Sloveniju i Bosnu-Hercegovinu, madjarskih za Vojvodinu i

I Hrvatsku, albansko-italijanskih za Kosovo, Metohiju i Dalmaciju, bugarskih za Istočnu Srbiju i Makedoniju) i da na osnovi njih konstruišem trendove razvoja raznih etničkih grupa i geografskih jedinica. (Koliko vidim, Kočović nije tako radio. On je koristio samo jugoslovenske statističke podatke, ali je imao i rezultate popisa 1948. godine)".

"Tako sam došao do rezultata da je gubitak stanovništva Jugoslavije 1941-45. godine bio 1,700.000 duša. Jasno, to je bio demografski gubitak. Međutim, Kardelj je, valjda po nekoj učiteljskoj semantici, reč "gubici" istolkovao kao "žrtve", pa je s tim brojem operisao na konferenciji u Parizu. I jasno, jednom prihvaćen od "najvišeg rukovodstva", taj broj je postao zvanični broj žrtava, a ne gubitak u stanovništvu".

Pošto sam nagadjao da će moje pisanje izazvati dosta neverice, prilažem akt (na kraju ovog teksta), čija je foto-kopija bila objavljena uz moj članak.

Smatrao sam da je ovaj dokumenat dovoljan dokaz istinitosti mojih navoda. On pokazuje da sam radio u Odeljenju demografske statistike i da sam nagradjen krajem marta 1947. godine za "svestan i požrtvovan rad". Jasno, ne pominje se da se taj rad sastojao u proceni ratnih gubitaka. No svako ko je radio u administraciji tog vremena zna da se sav rad smatrao državnom tajnom. Na primer, kucanje mog izveštaja je nadziravano od strane dva agenta državne bezbednosti, koji su spaljivali sve upotrebene karbon-papire krajem dana. U to vreme nije još bilo Xerox-mašina za kopiranje.

Ja sam očekivao izvesne reakcije na moj članak i one nisu izostale. Hrvati u zemlji i emigraciji su odmah naglašavali da demografski gubitak od 1,700.000 potvrđuje da toliko Srba nije moglo biti ubijeno u Jasenovcu i u ostalim pokoljima Srba od ustaša. S druge strane srpski statističari su ukazivali na nepotpune podatke kojima sam raspolagao, što sam ja već naglasio u svom članku. Ipak, bio sam zadovoljan što sam i sa tako mršavim podacima došao do procene demografskog gubitka koja se slaže sa Kočovićevom, uz popravke omogućene podacima koje je

imao Kočović.

U stvari, Srbe je najviše pogodilo to što se našao dosta verodostojan podatak o cifri od 1,700.000 "žrtava".

U svakom slučaju, niko nije dovodio u pitanje istinitost moje tvrdnje da sam izvršio tu procenu kao službenik Statističkog zavoda po nalogu direktora tog Zavoda dr Dolfe Vogelnika.

Zato me je knjiga *Gubici stanovništva Jugoslavije u Drugom svetskom ratu* doktora Životija Djordjevića (izdanje ABC-GRAFIKA, Beograd 1997) iznenadila insinujacijama autora o mom poštenju.

Poglavlje "Umanjivanje zločina i obmanjivanje svetske javnosti" dr Djordjević počinje na sledeći način:

"U časopisu "Naša reč" (82) pojavio se članak penzionisanog Vladete Vučkovića sa tvrdnjom da je broj stvarnih žrtava od 1,700,000 plod Kardeljevog nedovoljnog obrazovanja. Sličnu izjavu je Vučković dao i "Dugi" (83).

(Napomena: brojevi 82 i 83 se odnose na primedbe koje sadrže bibliografske podatke. V.V.)

"Danas je on penzionisani profesor matematike univerziteta Notr Dam u Sautbendu. Da se podsetimo. Katolički univerzitet Notr Dam (Notre Dame) iz Sautbenda (South Bend), Indiana, SAD, isti je univerzitet gde je svoje poslednje uhleblje našao i Ivan Meštrović. U njemu je Meštrović radio sve do svoje smrti. Vučković tamo nije zatekao Meštrovića, jer je ovaj dve godine ranije (18.01.1962) umro u Sautbendu."

Murdarski podmetačka priroda gornjih redova, sa ciljem da me ocrni kao srpskog neprijatelja i predstavnika hrvatsko-katoličke propagande me je zaista zbunila. Da je došla od strane nekog neobrazovanog palanačkog djikana hajde-de; ali da se njom služi jedan profesor univerziteta, doktor nauka, blagoslovljen čak i od jednog uvaženog člana Akademije nauka i umetnosti - nije mi išlo u glavu. Specijalno posle uvoda knjige, čiji autor piše: "Trudio sam se da istinu pretpostavim svim mogućim balkanskim podelama među ljudima: etničkim, verskim, rasnim, kulturnim... U ime ljubavi među ljudima..."

Da je dr Djordjević hteo da donese istinu o mom univerzitetu on bi morao pre svega naglasiti da taj univerzitet, iako katolički, nema nikakve veze sa propagandom hrvatske emigracije o pogromu Srba u ustaškoj Hrvatskoj. Isto tako mogao je navesti da se Univerzitet Notre Dame u akademskom pogledu računa u dvadeset najboljih univerziteta u SAD, što mogu potvrditi i neki naučnici iz Beograda koji su ili doktorirali ili gostovali na njemu. A Ivan Meštrović nije našao nikakvo "poslednje uhleblje" kao Hrvat, već kao poznati umetnik. Tome su doprinele i njegove skulpture koje krasi Kalemegdan i Avalu. I nije univerzitet Notre Dame kriv što se u starosti taj veliki klesar srpske istorije i kosovske mitologije preokrenuo u ogovarača srpskih političara i dinastije Karadjordjevića. Ali kakve veze ima on sa mnom, kad sam dr Djordjević navodi da je Meštrović umro pre no što sam ja emigrirao za SAD.

Tako se naučne kritike niti počinju niti pišu. Samo paškvile.

I jasno, za takvim početkom dolazi glavni napad. Dr Djordjević izražava nevericu da su direktor Saveznog zavoda i njegov zamenik došli "na noge... novopečenom demografskom statističaru, u stvari pripravniku, sa zahtevom da im za deset dana.... izračuna gubitke u ratu." Ne pada li na pamet uvaženom doktoru da je to prebacivanje odgovornosti bilo glavna metoda preživljavanja u jednom sistemu totalne diktature, u ovom slučaju verovatno inspirisana znanjem da je to preračunavanje skoro nemoguće. A možda, skromnost mi ne daje da se hvalim, ti rukovodioci verovahu u superiorno znanje jednog talentovanog "početnika", koji ispuni njihova očekivanja, i zbog čega ga oni nagradiše velikom pohvalom i malom parom. "Rukovodioci tog ranga teško su mogli da ovako breme navale na slabašna studentska ledja" komentariše dr Djordjević, pokušavajući da bude sarkastičan.

U svom članku sam bio naveo da su moji nalazi bili umnoženi kao brošura u 12 primeraka. Verovao sam da je bar jedan primerak bio ostavljen u biblioteci Statističkog zavoda, pa sam prilikom posete Beogradu 1989. godine pokušao da

pronadjem taj primerak (sa mnom je bio i novinar Vanja Bulić). Rečeno mi je da je taj primerak sigurno izgubljen prilikom seobe Zavoda za Indjiju. To dr Djordjević smatra dokazom da takav izveštaj nije ni postojao. On mudro pita: "Zar bi bilo moguće da se uništava materijal na kome su se temeljila naša potraživanja ratne štete?"

I tako dalje, sve u tonu da mladom pripravniku niko ne bi poverio takav ozbiljan posao. "Najblaže rečeno čudne su neke Vučkovićeve tvrdnje", gudi dr Djordjević, uzdržavajući se da me otvoreno optuži da lažem. Takva taktika je dobro poznata. Ime joj je podmetanje.

Čitajući celu tu papazjaniju insinucija pitao sam se šta će dr Djordjević reći o aktu dr Vogelnika, kojim sam nagrađen za "savestan i požrtvovan... dosadašnji rad", 22 marta 1947. godine, nekoliko dana iza završetka rada na proceni. Kako protumačiti činjenicu da je taj novopečeni statističar-pripravnik nagrađen samo posle tri i po meseca zaposlenja i od kolikog je značaja bio taj rad da zasluži posebnu nagradu?

Medjutim dr Djordjević i ne pominje taj akt, kao da ga nikad video nije. Pa on je morao da ga primeti jer je foto-kopija tog akta odštampana odmah ispod mog članka.

Nisam morao dugo čekati na odgovor. Na strani 43 svoje knjige dr Djordjević piše:

"Neposredno posle javljanja V. Vučkovića i njegove tvrdnje da je po njegovom računu iz 1947. Jugoslavija imala ukupno demografske gubitke od 1,700.000 ljudi, 1985. se iz emigracije javio Bogoljub Kočović (85) prema čijim računima je Jugoslavija u Drugom svetskom ratu imala ukupno 1,985.000 demografskih žrtava, a 1,014.000 stvarnih.

"Bilo je to u vreme kada je pred sud izveden Andrija Artuković..."

I opet imamo vulgarno podmetanje krivice putem asocijacije. Da li je Kočović godinama radio na svojoj knjizi da bi umanjio zločine Andrije Artukovića, pa je objavio kad je trebalo? Da li je moguća takva perverzija podmetanja od strane

jednog valjda uglednog naučnog radnika?

Da ne duljim o tome, jer gornji navod kaže mnogo više o metodama rada dr Djordjevića. Naime, on tvrdi da se Kočović "pojavi", to jest da je Kočovićeve studija o žrtvama rata objavljena "neposredno posle javljanja V. Vučkovića". Moje "javljanje" bilo je prikaz Kočovićeve knjige. I ukoliko ne verujemo u čuda, jasno je da dr Djordjević uopšte nije ni video a kamo li studirao moj članak, na koji se tako žustro kritički "osvrnuo". Koliko poznajem metode naučne istorije dokumenti se diskutuju samo ako se prethodno prouče. Izgleda da dr Djordjević zna nešto bolje i preče. Bilo bi lepo i poučno da to objasni.

Jasno, postoji vrlo prosto i jeftino objašnjenje za postupak dr Djordjevića. Umesto mog članka on je pročitao samo moj intervju sa novinarom Vanjom Bulićem u "Dugi" (broj 112, od 09-22 decembra 1989). U tom intervjuu ja nisam pominjao akt Statističkog zavoda o nagradi za izvršeni posao, tako da je dr Djordjević dobio ideju da me likvidira na uobičajenoj bazi moralno-političke nepodobnosti. (Metode Udbe se lako ne zaboravljaju!). Još je jasnije da on nije mogao izvršiti tu likvidaciju samo pozivajući se na jedan intervju, pa me je kritikovao kao da je studirao moj originalni članak. Šta da kažem sem da prisvojim verziju stila dr Djordjevića: Najblaže rečeno čudne su neke njegove tvrdnje. Možda je dr Djordjević bio lenj da potraži moj članak u kompletima "Naše reči", koji sigurno postoje u nekim bibliotekama u Beogradu. Još lakše, mogao se obratiti bivšem uredniku "Naše reči" koji već šest godina boravi u Beogradu, i kod koga se nalazi original akta dr Vogelnika. A najlakše, mogao se obratiti direktno meni, kao što su mnogi drugi uradili. Osim toga mogao je naći kopiju mog članka u knjizi Ljube Bobana *Kontroverze iz povijesti Jugoslavije 2* (Zagreb, 1989) koju navodi u spisku literature kojom se služio.

Interesantno je da posle svih napada na mene i moje procene dr Djordjević nalazi da ove nisu loše, bar po njegovom shvatanju. On piše (str. 41):

"Pa ako, onda, ukupnim demografskim gubicima, koje je izračunao Vučković, dodamo broj odseljenih folksdojčera i izginulih boraca, onda i po Vučkovićevom računu izlazi da je broj ukupnih demografskih gubitaka u Jugoslaviji, tokom Drugog svetskog rata

- po prethodnom računu	1,700.000
- odseljenih Nemaca	396.000
- izginulih boraca	<u>305.000</u>
Ukupno	2,401.000."

Zadnja cifra bi se mogla povisiti još za koju stotinu hiljada brojem oficira i ratnih zarobljenika koji se nisu vratili u zemlju, a da ne pominjem likvidirane "saradnike okupatora" i političke protivnike, tako da bi se ta cifra mogla približiti dosta blisko proceni dr Djordjevića. Zato moram da pitam: zašto se dr Djordjević tako žestoko okomio na verodostojnost mojih navoda, i to na način koji je daleko od dostojanstva jedne objektivne diskusije. Pošto on tvrdi da je knjigu napisao sa ljubavlju za sve ljude, ne mogu ga optužiti da me mrzi? A i zašto bi? Mi se nikad ni čuli ni videli nismo.

Na kraju, moram se osvrnuti na napor dr Djordjevića da dokaže da ja nisam prvi koji je izneo cifru od 1,700.000. On citira prof. Zvonimira Šeparovića koji navodi da je u izveštaju Reparacione komisije pri vladi FNRJ demografski gubitak 1941-1945 bio 2,700.000. dr Djordjević ne navodi taj izveštaj u spisku literature, već se, za cifru od 1,706.000 pobijenih, poziva na svedočenje nekog Vjenceslava Glišića o kome ništa više ne kaže.

Zašto se dr Djordjević muči oko prioriteta? Kad sam 1985. pisao prikaz Kočovićeve knjige nigde nisam našao pomen gornjih navoda, inače bih ih uneo u svoj članak. U celom ovom procesu pitanje prioriteta je besmisleno, čak perverzno.

Ja ne mogu ulaziti u dalji sadržaj knjige dr Djordjevića, jer se nisam bavio njenom problematikom. Posle napuštanja Statističkog zavoda sredinom 1948. godine nikad se više nisam ni bavio statistikom. Ali, morao sam se ovim člankom osvrnuti

na krajnju proizvoljnost i nedostatak objektivnosti u napadima dr Djordjevića na mene. Mislim da mi on duguje veliko izvinjenje, sa pokajanjem.

Vladeta Vučković

DRŽAVNI STATISTIČKI URED
SAVEZNA PLANSKA KOMISIJA
Pers.br. 775
22 marta 1947 god.
B e o g r a d

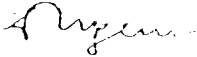
U smislu člana 6 i 30 Zakona o državnim službenicima, a za svestan, marljiv i poželjivan rad

N A G R A D J U J E M:

druga V U Č K O V I Ć V L A D E T U, službenika Odeljenja demografske i socijalne statistike Državnog statističkog ureda sa nagradom od 2.500.- dinara /dve hiljade pet stotina/ u znak priznanja za njegov dosadašnji rad.

POTPRESEDNIK
SAVEZNE PLANSKE KOMISIJE

/Dr. D. Vogelnić/

Nagrada Vladeti Vučkoviću